

Н. М. Родіонова, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

Родіонова Н. М.

Організаційні передумови розвитку системи ступеневої підготовки кваліфікованих фахівців

В статті наведено результати обґрунтування організаційних передумов розвитку системи ступеневої підготовки кваліфікованих фахівців в Україні. Визначено ключові проблеми організації ступеневої освіти в регіонах України на сучасному етапі. Визначено, що становлення ринкових відносин у сфері освіти і розвиток інфраструктури ринку освітніх послуг в нашій країні носять складний і суперечливий характер. Доведено, що в умовах, що склалися, гостро встає проблема підвищення конкурентоспроможності ВНЗ на ринку освітніх послуг. Встановлено, що освіта в системі цінностей людини грає важливу роль, що багато в чому пояснює підвищений попит на послуги освітніх установ. Зростання попиту на освітні послуги, зокрема платні, визначає, що ринок освітніх послуг є одним з найважливіших і затребуваних. Обґрунтовано, що актуальність розробки і реалізації комплексних проектів по опрацюванню ефективних організаційно-мережевих рішень на різних рівнях системи освіти диктується загальною негативною динамікою демографічних показників і тенденціями розселення, а також нормативно-правовими і організаційно-економічними змінами, що відбуваються в системі освіти в даний час. Визначено, що на організацію ступінчастої освіти в регіонах України роблять вплив соціально-культурні традиції, історичні і природно-кліматичні особливості, інституційна структура влади і управління. Обґрунтовано можливості створення різних структур організації ступеневої підготовки кваліфікованих фахівців. Обґрунтовано, що успішне проведення реструктуризації мережі освітніх установ вимагає насамперед створення на практиці інтегрованих освітніх структур з участю не тільки освітніх установ, але і установ культури, спорту і інших об'єктів соціальної сфери.

Ключові слова: ступенева освіта, підготовка кадрів, інтеграція, освітні установи.

Родионова Н. Н.

Организационные предпосылки развития системы ступенчатой подготовки квалифицированных специалистов

В статье приведены результаты обоснования организационных предпосылок развития системы ступенчатой подготовки квалифицированных специалистов в Украине. Определены ключевые проблемы организации ступенчатого образования в регионах Украины на современном этапе. Определенно, что становление рыночных отношений в сфере образования и развитие инфраструктуры рынка образовательных услуг в нашей стране носят сложный и противоречивый характер. Доказано, что в условиях, которые сложились, остро встает проблема повышения конкурентоспособности вузов на рынке образовательных услуг. Установлено, что образование в системе ценностей человека играет важную роль, которая во многом объясняет повышенный спрос на услуги образовательных учреждений. Рост спроса на образовательные услуги, показывает, что рынок образовательных услуг является одним из важнейших и востребованных. Обосновано, что актуальность разработки и реализации комплексных проектов по проработыванию эффективных организационно сетевых решений на разных уровнях системы образования диктуется общей негативной динамикой демографических показателей и тенденциями расселения, а также нормативно правовыми и организационно-экономическими изменениями, которые происходят в системе образования в настоящее время. Определено, что на организацию ступенчатого образования в регионах Украины оказывают влияние социально-культурные традиции, исторические и природно-климатические особенности, институциональная структура власти и управления. Обоснованы возможности создания разных структур организации ступенчатой подготовки квалифицированных специалистов. Обосновано, что успешное проведение реструктуризации сети образовательных учреждений требует в первую очередь создания на практике интегрированных образовательных структур с участием не только образовательных учреждений, но и учреждений культуры, спорта и других объектов социальной сферы.

Ключевые слова: ступенчатое образование, подготовка кадров, интеграция, образовательные учреждения.

Глибокі економічні і політичні перетворення, що відбуваються в українському суспільстві завдають впливу і на систему освіти в країні. Величезний потенціал української освіти переживає сьогодні один з найважчих етапів в своєму розвитку. Економічна криза в країні, лібералізація цін, інфляційні процеси, дефіцит державного бюджету і криза бюджетного фінансування – все це привело до того, що установи освіти відчують гострий брак фінансових і матеріально-технічних ресурсів, державне фінансування

запізнюється і не покриває всіх потреб установ, унаслідок чого знижується якість освіти, згортаються фундаментальні дослідження, руйнуються наукові школи, посилюється соціальна диференціація в доступі до якісної освіти, знижується рівень соціальної підтримки учнів і працівників системи освіти.

У сучасній системі ступеневої освіти відбувається ряд змін: здійснюється перехід на багаторівневу систему професійної освіти на основі державного освітнього стандарту, реформується організаційно-економічний механізм функціонування вищої школи, змінюються відносини власності, швидко росте недержавний сектор освіти, посилюється конкурентна боротьба на ринку освітніх послуг.

Зміна економічного курсу України у бік інноваційного шляху розвитку, орієнтація на підвищення ефективності економіки передбачають якісні зміни, структурні перетворення, нові підходи до формування і розвитку освітньої сфери. Тому формування повноцінного і ефективно функціонуючого ринку освітніх послуг, сегментованого за ступеневою ознакою, потрібно розглядати як необхідну умову, як основний засіб реалізації стратегії на підтримку високого рівня виробництва і конкурентоспроможності на світовому ринку.

Проблематика розвитку системи ступеневої освіти в Україні отримала розвиток в працях Т. Лукіної [1], В. Луначека [2], М. Матвіїва [3], О. Медведєва [4], С. Ніколаєнка [7]. Авторами було ідентифіковано потребу розвитку системи ступеневої освіти, а також можливі варіанти створення сучасної мережі освітніх установ. Подальші дослідження ступеневої освіти вимагають встановлення організаційних умов створення сучасної мережі навчальних закладів.

Метою статті є обґрунтування організаційних передумов розвитку системи ступеневої підготовки кваліфікованих фахівців в Україні.

Становлення ринкових відносин у сфері освіти і розвиток інфраструктури ринку освітніх послуг в нашій країні носять складний і суперечливий характер. З одного боку, в результаті активної адаптаційної діяльності багатьох навчальних закладів всіх ступенів освіти, а також ряду заходів, прийнятих на національному рівні і в частині регіонів, намітилися і розвиваються позитивні

тенденції: формується нова законодавча база, відбувається перерозподіл управлінських функцій, виникають елементи багатоканального фінансування, оновлюється зміст освітніх програм тощо. З іншого боку, позначилася і все більш загострюється низка проблем, до яких, насамперед, можна віднести непристосованість значного числа освітніх установ до роботи при наростаючій конкуренції.

У умовах, що склалися, гостро встає проблема підвищення конкурентоспроможності ВНЗ I-IV рівнів акредитації на ринку освітніх послуг. Освіта в системі цінностей людини грає важливу роль, що багато в чому пояснює підвищений попит на послуги освітніх установ. Зростання попиту на освітні послуги, зокрема платні, навіть в період кризи, говорить про те, що ринок освітніх послуг є одним з найважливіших і затребуваних [5].

Актуальність розробки і реалізації комплексних проектів по опрацюванню ефективних організаційно-мережових рішень на різних рівнях системи освіти диктується загальною негативною динамікою демографічних показників і тенденціями розселення, а також нормативно-правовими і організаційно-економічними змінами, що відбуваються в системі освіти в даний час. Основні принципи розробки моделей і механізмів створення і функціонування інтегрованих установ освіти обумовлені необхідністю переходу до нової системи організації мереж освітніх установ. Для підвищення доступності якісних освітніх послуг з урахуванням особливостей розселення і демографічних тенденцій в Україні необхідно забезпечити перехід від ступеневої до вузлової моделі організації мереж, від пішохідної до транспортної доступності установ, від галузевого до територіально-галузевого управління, від відомчих до інтегрованих установ.

Успішне проведення реструктуризації мережі освітніх установ вимагає насамперед створення на практиці інтегрованих освітніх структур з участю не тільки освітніх установ, але і установ культури, спорту і інших об'єктів соціальної сфери. Створення правових механізмів для реалізації на практиці інтегрованих структур освітніх установ з включенням інших організацій

соціально-культурного сектора є визначальним напрямом в розвитку нормативно-правового забезпечення оптимізації мережі освітніх установ як в містах, так і на обласному рівні [6].

До ключових проблем організації ступеневої освіти в регіонах України на сучасному етапі слід віднести наступні:

- проблеми розселення – депопуляція, соціальна стратифікація;
- проблеми фінансування – розпилювання засобів, недофінансування;
- проблеми організації взаємодії – відомча роз'єднаність, адміністративні бар'єри, відсутність розмежування повноважень;
- проблеми управління – інституційний дисбаланс, галузевий підхід до управління територіями;
- проблеми інфраструктури – слабкий розвиток транспортних мереж, комунікацій, сучасного зв'язку [1; 4; 6].

На організацію ступінчастої освіти в регіонах України роблять вплив соціально-культурні традиції, історичні і природно-кліматичні особливості, інституційна структура влади і управління. Проте просторова організація таких мереж є комбінацією декількох основних моделей – ядерної, вузлової, стільникової і ступінчастої. Ядерну і вузлову моделі можна віднести до класу дескриптивних моделей, що описують еволюційний розвиток мереж обслуговування вслід за змінами в просторовій організації поселень і їх взаємозв'язків, тоді як стільникову і ступінчасту моделі слід віднести до класу нормативних моделей. Ступінчаста модель склалася і активно розвивалася в радянському містобудуванні в рамках доктрини мікрорайонної організації забудови. Основні її параметри нормувалися Сніпамі (будівельними нормами і правилами). Ядерна модель відрізняється стійкістю і соціально-економічною ефективністю, якщо правильно розраховані параметри відношення витрат надання освітньої послуги до витрат доступу. Центральна установа, розташована в ядрі, має, як правило, багатофункціональну спрямованість і зв'язано комплементарними зв'язками з периферійними установами, що забезпечує ним доступ до колективного ресурсу. Якщо витрати доступу

перевищують цінність послуги, то периферійні установи економічно неефективні за інших рівних соціальних умов. Розвитком ядерної моделі можна вважати вузлову модель, в якій разом з головним центром з'являються проміжні центри, між якими організована мережева взаємодія. При хорошій організації горизонтальних зв'язків вузлова модель дозволяє оптимізувати соціальне обслуговування.

Стільникова модель найбільш придатна в ситуаціях забезпечення регулярних послуг стандартизованої якості, наприклад навчання в початковій школі, готовність якої не повинна залежати від регулярності замовлень споживачів, а повинна гарантувати певні параметри доступності (за часом і вартістю) послуг в заданому радіусі. Залежність параметрів обслуговування від частоти попиту реалізується в ступеневій моделі. У її основі полягає принцип рівномірного розміщення установ низового типологічного рівня.

Стійкість функціонування мереж залежить від параметрів, що визначають соціально-економічну доцільність надання послуг певною установою соціальної сфери, таких як:

- цінність послуги для споживача, яка полягає у вигоді, яку він отримує;
- ціна, яка була заплачена державою і споживачем установи за надання послуги;
- витрати споживання освітньої послуги, які виникають у споживача як в прямому вигляді (оплата доступу), так і у вигляді витраченого на отримання послуги часу;
- витрати установи на виробництво послуги.

Якщо співвідношення ціни і витрат знаходяться в рівноважному стані, то мережа функціонує нормально. Але якщо ці співвідношення порушуються, то частина ланок стає надмірною, а вся мережа – нестійкою.

Кажучи про переваги ступінчастості, слід зазначити, що вона істотно розширює можливості вибору різних освітніх і професійних програм, сприяючи повнішій реалізації особи, повнішому мотиваційному забезпеченню навчальної діяльності, подоланню примушуючого навчання. Це сприяє раціональнішому

заповненню соціальних ніш. Випускники таких навчальних закладів в значній мірі орієнтовані на ринок, а самі навчальні заклади формують свої освітні програми залежно від рівня зайнятості і рівня пропозиції. Ступінчастість підготовки в максимальній мірі наближає вітчизняну освіту до міжнародних професійних освітніх стандартів.

Таким чином, ступенева система підготовки особливо яскраво виявляється на стиках двох основних рівнів освіти – початкової і середньої професійної або середньої і вищої освіти, коли студенти на пільгових умовах переходять на вищий основний рівень освіти. Тому ступенева система підготовки кадрів особливо ефективно діє в рамках навчальних комплексів, об'єднуючих на договірних початках ліцеї (профтехучилища) і коледжі (технікуми), коледжі і ВНЗ. Таким чином, до проблем освіти на сучасному етапі відноситься структурна перебудова системи освіти. Структурна перебудова – це істотний внутрішній ресурс і одночасно чинник розвитку освіти, вона забезпечує гнучкість і динамізм, а також здатність своєчасного задоволення змінних потреб особи і суспільства.

Література

1. **Лукіна Т.** Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т. Лукіна. – К. : Видавн. дім „Шкільний світ”, 2006. – 128 с.
2. **Лунячек В. Е.** Деякі практичні питання управління освітою в США / Лунячек В. Е. // Нова педагогічна думка. – 2008. – №1. – С. 16 – 20.
3. **Матвіїв М. Я.** Методологія та організація маркетингового менеджменту в сфері вищої освіти: монографія / Матвіїв М. Я. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 560 с.
4. **Медведєва О. А.** Формування особистісного потенціалу у ВНЗ / О. А. Медведєва // Вісник Черкаського університету. – 2008. – № 120. – С. 152 – 159.
5. **Наука і освіта – фундамент розбудови інформаційного суспільства України** // Матеріали Міжнародного Конгресу „Інформаційне суспільство в

Україні – стан, проблеми, перспективи”. – К. : НТУУ „КПІ”. – 2000. – С. 17 – 20.

6. **Наукове** забезпечення вищої освіти України в XXI столітті // Вища освіта України. – 2001. – №1. – С. 8 – 10.

7. **Ніколаєнко С. М.** Стратегічні напрями модернізації освіти і науки України / С. М. Ніколаєнко // Трибуна. – 2008. – № 3–4. – С. 12 – 14.

Rodionova N. N.

Organizational Pre-conditions of Skilled Specialists Step Preparation System Development

In the article the results of ground of organizational pre-conditions of development of the system of step preparation of skilled specialists are resulted in Ukraine. The key problems of organization of step education are certain in the regions of Ukraine on the modern stage. Certainly, that becoming of market relations in the field of education and development of infrastructure of market of educational services in our country carry difficult and contradictory character. It is well-proven that in terms which was folded, sharply the problem of increase of competitiveness of institutes of higher gets up at the market of educational services. It is set that education in the system of values of man plays an important role which in a great deal explains enhanceable demand on services of educational establishments. Growth of demand on educational services, shows that a market of educational services is one of major and claimed. Grounded, that actuality of development and realization of complex projects on working of effective organizationally network decisions on the different levels of the system of education is dictated the general negative dynamics of demographic indicators and tendencies of settling apart, and also normatively by legal and organizationally-economic changes which take a place in the system of education presently. It is certain that on organization of step education socio-cultural traditions, historical and nature-climatic features, institutional structure of power and management, have influence in the regions of Ukraine. Possibilities of creation of different structures of organization of step preparation of skilled specialists are grounded. It is grounded, that the successful leadthrough of restructuring of network of educational establishments requires above all things creation of in practice computer-integrated educational structures with participation of not only educational establishments but also establishments of culture, sport and other objects of social sphere.

Key words: Step education, training of personnel's, integration, educational establishments.

Відомості про автора

Родіонова Надія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологій виробництва і професійної освіти ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2014 р.

Прийнято до друку 30. 05.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.